

ÂKİF'İN ESERLERİNDE ÇOCUK, ÇOCUKLUK VE ESERLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL**

Özet:

Mehmed Âkif şiirlerini Safahat adlı kitapta toplamıştır. Safahat'a girmeyen şiirleri de vardır.

Mehmet Âkif'in çocuklara karşı özel bir ilgisi vardır. Eserlerinde çocuk konusuna özel olarak yer vermiştir. Âkif'in eserlerinin çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir.

İnsanlığı anlamının yolu da insanlığa hizmet etmenin yolu da çocukları tanıtmaktan ve onları yetiştirmekten geçer.

Âkif eserleriyle çocukları tanıdığını ispat etmektedir. O, ideal bir gençlik yetiştirmek çabasındadır. Bu amaçla da çocukların anne-babalarına, öğretmenlere, topluma ve çocuklara hitap eden eserler kaleme almıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Âkif Ersoy, Safahat, İstiklâl Marşı, Osmanlı, Türkiye, Mısır, İslamiyet, Çocuk, Çocuk Edebiyatı

CHILD AND CHILDHOOD IN AKİF'S POETRY AND EVALUATING HIS POEM BY THE BASE: CHILDREN LITERATURE

Summary:

Mehmed Akif has collected his poems in the book which he named as Safahat. But he also has poems which don't take place in this book.

The theme "child" has very special place in his poetry. That's why we think that his poetry should be evaluated by the point of children literature and pedagogy.

The way of understanding human being and serving to human being passes from recognizing and educating children.

Akif proves that he knows children well by his poems. He strives to educate ideal young generations and it becomes to one of his aims. That's why he wrote out poems that address to parents, teachers, society and children.

Keywords: Mehmed Akif Ersoy, Safahat, The Turkish National Anthem, Ottoman Empire, Turkey, Egypt, Islam, Children, Children Literature

GİRİŞ

Konunun sağlıklı bir şekilde ortaya konabilmesi için öncelikle "ÇOCUK" ve "ÇOCUK EDEBİYATI" kavramlarına açıklık kazandırmamız gerekmektedir.

Allah'ın aileye bir tebessümü olan çocuk, millete/ ümmete/ insanlığa çağı yakalamak ve huzur bulmak için verilmiş bir fırsattır.

Çocuk odaklı çalışmalar bu süreci:

0- 3 yaş grubu,

*Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi, Çocuk Edebiyatçıları Birliği Kurucu Başkanı.

3- 6 yaş grubu,
6- 9 yaş grubu,
9-12 yaş grubu,
12-15 yaş grubu,
15-18 yaş grubu

şeklinde evrelere ayırmaktadırlar. Elbette ki bu evreler takvim yaşıdır. Ancak, bazı durumlarda sosyal yaşın, psikolojik yaşın, zekâ yaşının, biyolojik yaşın bazı çocuklarda takvim yaşının özelliklerini taşımadıklarını, kız ve erkek çocuklarının aynı takvim yaşında olmalarına rağmen diğer yaşlar itibarıyla farklılıklar arz ettiğini bilmek ve kabul etmek durumundayız.

İnsan, biyo-psiko-sosyal bir varlıktır. Çocuk odaklı çalışmalarda; eşref-i mahlukat olan insanın bu temel yapısı esas alınarak “*çocuk*” kavramı etrafında tefekkür etmek, onu çok iyi tanımlayıp tanımak gerekmektedir.

Arayışlar Devri Türk Edebiyatında *şair-i azam* olarak kabul edilen Abdülhak Hamid’in de dediği gibi:

“*Kim demiş çocuk küçük bir şeydir
Belki de o çok büyük bir şeydir*” (Tarhan 2013: 578)

“Çocuk” kavramını değişik bakış açılarıyla, farklı şekillerde tarif etmek mümkündür. Biz bir çocuk edebiyatçısı olarak çocuğa “*ümid-i vatan*” olarak bakmak gerektiğine inanıyoruz. Bundan dolayı da diyoruz ki; *çocuk, bir milletin hem istikbali hem de istiklalidir.*

Maddenin ve mananın en mükemmel bir şekilde kompozisyonu olarak ortaya çıkan insanın, dolayısıyla çocuk dediğimiz insan yavrusunun ihtiyaçları da, yaradılışındaki bu hikmet gereği maddî ve manevî olmak durumundadır.

Biz, tebliğimizin konusu öyle gerektirdiği için, çocuğun ruhî ihtiyaçlarını tespit etmekle işe başlamanın önceliğine inanıyoruz. Bu bizim maddî ihtiyaçları yok saydığımız anlamına da gelmemelidir.

Çocuklarla yetişkinlerin temel ihtiyaçları az-çok çizgisinde bir takım farklılıklar göstermesine rağmen aynıdır. Milliyet, dil, din, sosyal dilim, zaman ve mekân ayrımı olmaksızın bütün çocukların ihtiyaçları aynıdır. Çocuğu keşfe çıkıp onu sahiplenmek isteyenler bu ihtiyaçları anlamaya ve cevaplandırmaya mecburdurlar. Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı sahasında verilecek hizmetin de sınırlarını çocukların bu ruhî ihtiyaçları belirleyecektir.

Engelli (görme, işitme, ... gibi) çocukların ayrıcalıklarının olduğunu ve onların toplumla bütünleştirilmelerinin özel bir ihtisası, özel bir ilgilenmeyi, özel bir bilgilenmeyi ve bilgilendirmeyi gerektiğini biliyoruz. Biz bu çalışmamızda normal çocuklar üzerinde durduğumuzu belirttiğimizden sonra çocukların ruhî ihtiyaçlarını şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- 1-Sevme ve sevilme duygusu,
- 2-Güven duygusu,
- 3-Başarma duygusu,

4-Bir gruba dâhil olma duygusu,

5-Oyun ve değişiklik ihtiyacı,

6-İnanma ihtiyacı.

7-Bediiyat (güzellik/estetik) ihtiyacı) (Arbuthnot 1964: 3-10

Bütün bu ihtiyaçların/duyguların çocuk edebiyatında belirli oranda bir yeri vardır. Bunları tek tek izah etmek gerekecektir. Ancak böyle bir izah bu çalışmanın sınırlarını zorlayacağı için burada yapılmayacaktır. (Gürel 1995: 92-93; 46-48)

Bu ihtiyaçlar içerisinde biri var ki; o, çocuk edebiyatçısı için özel bir yere sahiptir. Güzellik ihtiyacı ilk başlangıçta “ben” merkezli iken zamanla çocuğun etrafına taşar ve çocuk çevresindeki güzellikleri görmek ister. Böylece çocuk, etrafında, sanat ve edebiyatta güzeli aramaya başlayacaktır. Bu safhada devreye giren çocuk yayınları, özellikle edebî eserler, çocukta bu duyguyu geliştirerek onun sağlam bir estetik/güzellik duygusu kazanmasını sağlar. Artık çocuk sadece güzeli fark etmek ve aramakla kalmaz, etrafına da güzel görünmeye, güzellikler sunmaya başlar.

Kafasında bir nizam tesis edebilen yegâne varlık olan insanın, bu düzeni kurmasında, bu düzen çerçevesinde huzurlu, mutlu yaşamasında estetiğin sanat ve edebiyatın rolü inkâr edilemez.

Edebiyat, malzemesi dile dayanan bir sanattır. Sosyal bir müessese olarak edebiyat; kendisi de sosyal bir varlık olan insan üzerinde –özellikle de insan yavrusu olan çocuklar üzerinde- özel bir tesire sahiptir. Edebiyat sosyolojisi açısından yazar, okuyucu, pazarlayıcı vb. faaliyetlerinden dolayı edebî faaliyetin içinde bulunan yetişkin insan, edebiyatın büyüleyici dünyasından çocuğunu mahrum etmeyecektir, etmemelidir. Çünkü çocuğun kendisiyle, ailesiyle, çevresiyle, milletiyle, devletiyle, tarihiyle ve Allah’ıyla barışık olmak suretiyle mutlu, huzurlu olmasında ve ortak insanlık ideallerini benimsemesinde edebiyat eserlerinin rolü inkâr edilemez.

Çocuk edebiyatı sahasında kullanılacak dil, mutlaka ve öncelikle çocuğun içine doğduğu kültürün ana dili ve mensubu bulunduğu milletin kendi millî dili olmalıdır. Çocuğun, içine doğduğu kültürün yaşayıcısı ve yaşatıcısı olduğu gerçeği ile birlikte; kendisi de bir kültür unsuru olmakla birlikte dilin en önemli kültür taşıyıcısı olduğu gerçeği bir arada düşünüldüğünde çocuk edebiyatında ana dilin önemi daha da iyi anlaşılacaktır. Dil, bizim ses bayrağımızdır. Bizim anayurdumuz ana dilimizdir.

Çocuk edebiyatı, çocuktan bahseden edebiyat mı? Çocukların yarattığı edebiyat mı? Çocuklar için edebiyat mı?.. Yoksa edebiyat mı?

Bu sorular etrafında yoğunlaşmış kavram tartışmalarının hâlâ devam ettiği günümüzde, çocuk edebiyatı kavramı içerisine; edebiyat alanından çocukların ruhî özelliklerine göre seçilmiş sanat değeri taşıyan eserlerin girmesi gerektiği kanaatindeyiz. Biz, edebî değeri olan eserlerden çocuğun dünyasına girebilenleri çocuk edebiyatı olarak kabul ediyoruz.

Yazarın hedeflediği okuyucu kitlesi çocuklar olmasa bile, eserin muhatabı çocuklar olabiliyorsa; Ömer Seyfeddin’in bazı hikâyelerinde olduğu

gibi çocuklar tarafından zevkle okunuyorsa o eser çocuk edebiyatıdır(Gürel 1984: 51–61).

Konusu çocuk olan veya şahıslar kadrosunda çocuklar bulunan edebî eserler, çocukların büyüdüğü dünyalarına girebildiği oranda çocuk edebiyatıdır. Mesela, Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi isimli romanını olayların esas kahramanı bir çocuktur diye çocuk edebiyatından saymak ne kadar doğrudur? Bu eseri çocukların zevkle okumalarının sebebinin kahramanının çocuk olmasından daha ziyade romana damgasını vuran "Geyik Ana Efsanesi"ni nasıl görmezlikten gelebiliriz? Bu romanı çocuklar için cazip kılan eserdeki masal unsurlarıdır.

"Çocukluğu, çocuksuluğu çok güzel ifade eden Sait Faik, çocuğu temizlik, masumluk, güzellik simgesi olarak görmüş ve göstermiştir. Toplumun çıkar kavgaları arasında aradığı dünyayı çocukta bulan yazar, güzellikleri ortaya çıkarmayı hedefleyen bir sevgi kahramanıdır. Özlediği katıksız sevgiyi yalnız, çocukların temiz dünyasında bulan Sait Faik için çocuklar her zaman ilgi odağı olmuşlardır." (Özcan 2002:4) Diye biz Sait Faik'in hikâyelerini çocuk edebiyatından sayacak mıyız? Sait Faik'in kahramanları çocuk olan hikâyeleri arasında "Son Kuşlar"ı çocukların ilgiyle okuduklarına şahit olduğumuzu da belirtmeliyiz.

Büyüklerin geriye dönüp de çocukluk günlerini anlattığı eserleri, bir yetişkinin çocuk muhayyilesiyle düşünerek yarattığı eserleri çocukların dünyasına girebildikleri oranda çocuk edebiyatı saymak gerektiğine inanıyoruz.

Büyüklerin çocukluk günlerini anlattığı eserlerle ilgili çarpıcı bir örnek olarak Maksim Gorki'nin "Çocukluğum" isimli romanını gösterebiliriz. Kendisi dünya çapında bir yazar olmasına rağmen, hatta çocuk edebiyatıyla alakalı çok ciddi düşünceleri ve eserleri de bulunan bu edebiyatçının söz konusu romanını çocuk edebiyatından saymak ne derece doğru olacaktır?

Yahya Kemal Beyatlı'nın çocukluk ve gençlik hatıralarını da çocuk edebiyatından sayalım mı?

Tagore'un "Büyüyen Ay" isimli kitabı da çocuk muhayyilesiyle yazılmıştır ve çocuğu yakalamayı da başarmaktadır. İşte bunun için bu eser çocuk edebiyatı içinde değerlendirilmektedir. "Büyük sanatkar Tagore, Büyüyen Ay'ı çok sevdiği iki yavrusunun ilhamı ile yazmıştır. Eserde şairin engin muhayyilesi tıpkı bir çocuk muhayyilesini andırır. Onun için biz de, Büyüyen Ay'ı okurken çocuğa onun gözüyle bakmasını bilmeliyiz. Nitekim çocuk denilen, şu muazzam mahlûku aynı hayranlık, onda yeni yeni şeyler bulduğumuzu aksettiren aynı duygularla seyrettiğimiz zaman; onun öyle masum ve esrarlı, akıllı ve o nispette budala, sevimli ve o derece haşarı halleriyle karşılaşırız ki, bu da Büyüyen Ay'ı lâıkiyla anlayabilmemize yarar." (Hoyi 1958:10)

Büyükler için yazılıp da çocuklar tarafından zevkle okunan eserlerden başka, büyükler için yazıldığı halde sonradan, çocukluk çağının değişik yaş grupları için uyarlanan edebî eserleri de –edebî değeri muhafaza edilebildiği sürece- çocuk edebiyatından saymak gerekecektir.

Çocuk edebiyatında anlatım/sunum şekilleri (nazım, nesir, çizgi roman, resimli roman, ...gibi), yaş gruplarına göre çocukların ilgi duydukları konular ve verilmesi, kazandırılması gerekenler, anlatım türleri (şair, hikâye, masal, roman, tiyatro, ninni, tekerleme, dalkırmac, dua, fabl, ... gibi), çocuk- kitap münasebeti, çocuk yayınlarında muhteva ve fiziki yapı, çocuk edebiyatında dil ve üslup, çocuk edebiyatı öğretimi ve eğitimi, çocuk yayıncılığı, çocuk kütüphaneleri, çocuk oyunları ve oyuncaklar, bilgisayar ve internet... gibi konulardan her biri ayrı ayrı inceleme ve araştırma mevzularıdır. Çocuğa ve çocuk edebiyatına bakış açımız bu konulardaki tefekkürü ve faaliyeti hem şekillendirecek hem de yönlendirecektir.

O hâlde, çocuk edebiyatı zevk midir? Çocuk edebiyatı ilaç mıdır? ... Yoksa çocuk edebiyatı Fransız araştırmacı yazar Prof. Dr. Paul Dumont'un da işaret ettiği gibi bir silah mıdır? (Dumont 1992: 66-73)

Bütün bu sorulara verilecek cevaplar, ilahî kimliğin muhafazası ve bugün çocuk olan yarınki yetişkinin kültürel kimliğiyle de yakından ilgili olacaktır. Kişinin mutluluğu, milletin huzuru ve dünya barışı bu sürecin nasıl geçirildiğiyle yakından alakalıdır diye düşünüyoruz.

“Herkes içinde bulunduğu durumda birden fazla kimlikle bulunmaktadır. Aynı anda, hem insan, hem Türk, hem Müslüman, hem erkek/kız, hem polis/öğretim üyesi/bakkal, hem sağcı/solcu, hem köylü/şehirli, hem zengin/fakir, hem... Daha birçok kimliği bir arada taşırız. Bu kimliklerin sıralanması genellikle insan, Türk, Müslüman, Türkiyeli, meslek, cinsiyet, köylü/ şehirli oluş, ekonomik düzey, etnik köken vb. şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde bir sıralama oldukça sağlıklı görünmektedir. Çünkü bir arada yaşama iradesi gösteren ulusların önce insan, sonra ulusal kimlik, ardından dinî kimlik veya coğrafî kimlik vb. sıralamaya sahip olması bir arada yaşama olasılıklarını arttıracaktır.” (Bacanlı 2006:28)

Kimlik oluşumunda çocukluk devresi şuuraltı çok önemlidir. Çocukta ferdi, dinî, millî duygunun gelişimi hususunda uzmanlar şu tespitlerde bulunuyorlar:

Varlığın bütünündeki düzen gereği, her türün kendi içinde, kendinden olanın devamından sorumlu olduğunu biliyoruz. Her tür kendinden olanın devamı için gerekli mirası ona bir paket içinde sunmaktadır. Bu paket bir yumurtadır, bir tohumdur, bir çiçektir, bir embriyodur vs. Her paket, içinde taşıdığı miras emanetini, hiç hıyanetsiz teslim etmek için çabalamakta, ortamını buldu mu, uzunca bir süre ek yardım gerekmezken kendini gerçekleştirmeye başlamaktadır. Paketin içinde gerekli her bilgi ve yönlendirme vardır. Hiçbir paket yolunu şaşırmamış, cinslerin birbirine karıştığı, birbirinin yerine geçtiği görülmemiştir. Bir elma çekirdeğinin bütün çabası kendisi gibi elmalar verecek bir ağacı oluşturmaktır. Bir insan embriyosunun bütün amacı da, genlerinde yazan programa uygun bir müstakbel insanı meydana getirmektir.

Ortam sahip olduğu imkânlar ve sınırlılıklarla, paketin açılmasında, açılmasından sonraki gelişmenin garantisinde, kalitesinde ve devamı için ge-

rekli ek becerilerin kazanılmasında ona eklenecek bir başka mirası taşımaktadır. Hiçbir tür, ne içinde taşıdığı programdan ne de kendisini gerçekleştirdiği ortamdaki bağımsız olamamaktadır.

İlk ortam ailedir. Hepimiz bir ailede veya ailenin yerini tutan bir ilk çevrede doğuyoruz. Bu ilk çevre, insan olarak, hayatın gerçekleriyle ilk karşılaşmışımız, onları benimsemeyi veya onlarla baş etmeyi ilk öğrendiğimiz ortam oluyor. Aile, duygularımızı ve çok yönlü kabiliyetlerimizi besleyip geliştirecek miraslar deposudur. Aile, milletin küçük bir örneğidir. Millet ailelerin toplamından oluşur, fakat onlardan daha fazla bir şeydir.

İnsan olmak, bir ailede doğmak, bir toplumda büyümek, millet olmak ve nihayet yerküre üzerinde, bütün diğer insanlar ve insanlardan başka varlıklarla birlikte yaşamak kaderimizdir. Bu özelliği ile dünya, üzerindeki bütün varlıklarla birlikte, bizim büyük ailemiz ve büyük evimizdir.

Duygularımız kabiliyet olarak doğuştandır, fakat o kabiliyetler, önce aile ve millet yaşantısı içinde, ailenin ve milletin bütün fertlerinin ve insanlarla birlikte bütün diğer varlıkların ve şeylerin etkisi ile ferdî, dinî, millî vb. özellikler kazanarak gelişecektir. Ferdî, dinî, millî açıdan özelleşerek gelişen kabiliyetler, bu defa insanlığın büyük, ortak mirasının etkisi ile daha başka gelişmeler, başka davranış biçimleri de kazanmak zorunda kalacaktır. Şüphesiz ona kendinden de katkıda bulunacaktır. Miras böylece zenginleşerek, kâinatın sahibinin istediği zamana kadar devam edecektir. (Bilgin 1995: 56–57)

Çocuk, çocukluğunu çocuk tabiatının gerektirdiği gibi yaşamalıdır. Cemiyetin ilerde alacağı şekil açısından ferdin çocukluk döneminde yaşadıkları ve muhatap kıldığı sanat ve edebiyat eserleri oldukça önemlidir.

Küçük yaşta öğretilen şeylerin önemi hususunda, günümüzde bütün pedagog ve psikologlar ittifak etmiş durumdadırlar. Ahlâkî değerleri alt yapı olarak ele alan Karl Marks'ın zıddına, toplumun iktisadî kalkınmasını bile cemiyetin ahlâk ve zihniyet meselesi olarak izah eden ilim adamları vardır. M. Weber ve Sabri F. Ülgener gibi isimlerin eserleri bunu çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bir kısım ilim adamları, kişide şahsiyetin on iki yaşından önce teşekkül edeceğini ifade ederler. Mesela, İngilizlerin meşhur düşünürlerinden B. Russell, bu işin altı yaşında biteceğini söyler ve “doğru şekilde sevk ve idare edildiği takdirde karakter terbiyesi altı yaşında hemen hemen bitmiş olması gerekir” der.

İlmî verilere göre temel eğitimin muhteva ve kalitesi, sadece ferdin karakterini değil, toplumların, milletlerin, devletlerin hatta insanlığın kaderini tayin etmektedir. O halde, herhangi bir toplumda, tarihinin herhangi bir döneminde ortaya çıkan maddî ve manevî çöküş ve yükseliş hareketleri temel eğitim safhasında çocuğa verilen bir kısım telkinlerin ve kazandırılan karakterin tabii sonucundan başka bir şey değildir.

İslâm'ın getirdiği eğitim anlayışında da asıl olan, temel eğitim ve yönlendirmenin mümkün mertebe erken yaşlarda başlatılmasıdır. Ferdin şahsiyeti, atılan bu ilk tohumların dışına çıkamamaktadır. Kötü şeyler öğretilip,

fena şeylere alıştırıldı ise, bunlardan ferdi kurtarmak sistemli ve ciddi bir mücadele ile ancak mümkün olabilecektir. Zira küçük yaşlarda öğretilen bilgi ve kazandırılan alışkanlıklar, kişinin ilerde sahip olacağı şahsiyetin temel taşlarını teşkil etmektedir.

İslâm âlimleri, ilk yaşlarda öğretilen ve alıştırılan şeylerin, çocukta ancak ölümle çıkacağı ifade edilen ve huy denen temel karakteri oluşturduğunu ısrarla vurgularlar. Nitekim İslâm peygamberi Hz. Muhammed (S.A.S.) de “küçüklükte öğrenileni taşın üzerine nakış yapmaya, yaşlılıkta öğrenileni de su üzerine yazı yazmaya” benzetmişlerdir. Türk atalarımız da bu durumla ilgili olarak:

“Ağaç yaş iken eğilir.”

“Can çıkmayınca huy çıkmaz.” (Aksoy 1994: 118-212)

Diyerek veciz bir şekilde söylerlerken aslında İslâmî ve ilmî bir hakikatini de sözcülüğünü yapıyorlardı.

İnsanın ayrılmaz bir vasfı hâlini alan “huy”un fertte, çocukluğunda, mürebbi/eğitici, çevre, yayınlar tarafından alıştırılan / öğretilen inat, gadap, acelecilik, hevaperestlik, hiddet, hafiflik ve hırs gibi ahlâklardan meydana geldiğini nasıl görmezlikten gelebiliriz?

Çocuğun cemiyet içindeki yeri ve önemi, insan ufağı çocuğa verilecek değer ve eğitimin nicelik ve nitelikleriyle yakından ilgilidir.

Temel gayesi geleceğin hâkimi olacak çocukları en uygun ve etkili yollarla yetiştirmek, hayata ve geleceğe hazırlamak olan örgün eğitim her şeyden önce, eğitim, eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi, eğitim felsefesi, çocuk psikolojisi, çocuk sosyolojisi ve çocuk edebiyatı bilgi sahalarının da gelişmesine yol açmaktadır.

Çocuğun benliğinin ve sosyal kişiliğinin gelişmesinde aile, okul ve çevre başlıca tesir alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk. Aile, okul ve sosyal bir çevre olarak cemiyette edebî yayınların (sesli, görüntülü, resimli, yazılı, sözlü, ...) etkisi altındadır.

Bugünü halkıyla birlikte hakkıyla yaşadıklarını iddia edenler, geleceğin hakkını verebilmek için, huzurlu, sağlıklı, hür bir millet olarak yaşamının bedelinin “çocuklarınızın geleceğin hâkimleridirler, onları yarımın şartlarına göre yetiştiriniz” sözünün muhatapları olarak da çok dikkatli hareket etmek mecburiyetindedirler.

İnsan kişiliğinin oluşmasında çocukluk döneminin rolü göz önüne alınırsa, çocuk eğitiminde çocuk edebiyatının önemi de hiç tartışmasız ortaya çıkar. Çocuğa pedagojik yaklaşımda çocuk edebiyatı mühim ve etkin bir araçtır.

Çocuk edebiyatı, edebiyatçının, eğitimcinin, sosyologun, psikologun, teologun, hatta tıp sahasında ve çocuk gelişimi ana bilim dallarında uzmanlaşmış olanların hâlâ tartıştıkları bir kavram olarak gündemdedir.

Biz, çocuk edebiyatı meselesine ve buna bağlı olarak da Mehmed Âkif Ersoy'un eserlerinde çocuk, çocukluk ve bu eserlerin çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi meselesine de bütün bu tespit ve bilgiler ışığında bakılması gerektiği kanaatindeyiz.

“Başka milletlerinki bir kenara, biz kendi edebî eserler dünyamızı yeniden tasnif etmeliyiz: Birincisi çocuk edebiyatı yahut çocuklar için edebiyat. Takdir edersiniz ki; çocuktan ne bekliyorsanız, çocuğun neyi beklediği ve ne kadar alacağına dair sizde hangi hükümler varsa, o sahanın eserleri, o istikamette gelişecek ve edebî değer de bu sahaya uygun bir daralmaya uğrayacak, kendine mahsus özel bir yapı kazanacaktır.

(...) Çocuk edebiyatının, gençlik edebiyatının ve kitle edebiyatının her üçünün de edebiyat biliminin sahasındaki edebî değere çok fazla yakın olmadığını ifade etmek zorundayım. Ancak bunlar birer vakıa, birer gerçek, edebî hayatın tabii birer unsuru olduğuna göre, bunları yok farz etmek de mümkün değildir.” (Tural 2003: 126–127)

Türk edebiyatında çocuk edebiyatının gelişmesi ve çocuk edebiyatçıları konusuna burada değinmek istemiyorum. Ancak bu konuda merakları olanlar için kaynak eserler önerebilirim. Türk çocuk edebiyatı tarihi içinde Cumhuriyet öncesinde birkaç isim var ki bunların önceliği sanattan da önce zamanın elinden tutmaktır. Kuruluş dönemlerinde ve yeniden yapılanma dönemlerinde bu öncelik doğrudur, olması gereken de budur. Çünkü fikirler arkalarında kendi kalabalığını ister. Sanatın ve edebiyatın insanı şekillendirme-deki etkisi, gücü bu dönemlerde mütefekkir şair ve yazarların dikkatinden kaçmamıştır. Bu amaçla da çocuğa ve gence yönelmişlerdir. Bu isimlerin başında Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Kazım Karabekir ve Mehmet Âkif Ersoy'u sayabiliriz. Bunlar, yıkılmışlığın mahzunluğunda diriliş kararlılığıyla çocuğa, gence ve çocuk edebiyatına yönelmişlerdir. İmparatorluktan millî devlete geçiş sürecinde yaşananları tarihin şahitliğinde bir kere daha hatırladığımızda bu tespite sizler de katılacaksınız.

Mehmed Âkif Ersoy'un yaşadığı yıllar (1873–1936), yakın tarihimizin en çalkantılı dönemidir. Balkan Savaşları (1912–1913), Birinci Dünya Savaşı (1914–1916), Çanakkale savunması ve zaferi (1915), Millî Mücadele (1919–1922) bu dönemin ne kadar çetin geçtiğinin şahitleridir. Âkif, Türk tarihinin en büyük ve en uzun ömürlü devletlerinden olan Osmanlı Devleti'nin çöküşüne ve yeni umutlarla kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna şahitlik etmiştir.

Büyük sanatkârlar, milletlerin manevî mimarlarıdır. Onlar; birikimleri sayesinde mensup oldukları milletlerin kültürel değerlerini temsil eden mümtaz şahsiyetlerdir. Kendini milletin varlığına adanmış şair ve yazarların ortaya koydukları şaheserler, milletlerin mevcudiyetinin birer delilidir.

Büyük millet olma vasfımızı, Müslüman Türk'e mahsus millî hasletlerimizi destanlaştıran abidelerden biri de; hiç şüphesiz Mehmed Âkif Ersoy'un Safahat adlı manzum eseridir.

“Safahat, Mehmet Âkif Ersoy’un 1908’den itibaren yayınladığı şiirler toplamıdır.. 1911’de yayınlanan ilk kitap bu ismi taşımaktadır. Sonradan, 7 kitabın meydana getirdiği külliyyatın da adı olmuştur.

Safahat, safhalar, devreler, dönemler, evreler demek.

Safahat, bizim yirminci yüzyılın başındaki tarihimizin, yaşadıklarımızın safhaları, dönemleri gibidir. Bütün yaşadıklarımız, zaferlerimiz ve yenilgilerimiz, yüceliklerimiz ve sefaletimiz... Bütün insanlık durumlarımız Mehmet Âkif tarafından çok canlı ve etkileyici olarak Safahat’ta şiirleştirilmiştir.” (Doğan 2007: 18)

“Safahat, Türk milletinin var olup olmamak safhasındaki buhranlı, sancılı, tereddütlü ve sıkıntılı vaziyetinin; bunun yanında büyük bir şevk, heyecan ve imanla beslenen istiklâl ve hürriyet mücadelesinin ölümsüz bir destanıdır. Bu trajik dönemde cereyan eden hadiselerde rol oynayan kahramanların, olaylar karşısındaki ruh hallerinin tezahürleri, tenkidî bir nazarla Safahat’ta tezahür etmiştir.

Bu eserde, zikredilen yılların sosyokültürel, ekonomik, millî ve dinî meseleleri, kronolojik değil içtimaî bir tahlil anlayışıyla ele alınmıştır. Tasvir edilen tipler ve olaylar, bugün de canlılığını muhafaza etmektedir. Eser bu açıdan, hassas bir zaman dilimi içindeki millî mukadderat tecellimizin seyir defteri gibidir. Dolayısıyla Safahat, II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyete kadar uzanan bir dönemin serüvenini anlatan temel kaynak niteliğindedir.” (Yücel-Akarsu 2010: 14)

Safahat’ın şairi Mehmed Âkif’in çocuklara karşı özel bir ilgisinin olduğu muhakkak. Bu ilginin en canlı şahidi de şairin Safahat isimli eserini, özel ders verdiği talebesine armağan etmiş olması değil midir? Birinci kitabın 1911’deki ilk baskısında birinci sayfadaki cümle aynen şöyledir:

“Evlâdım Mehmed Ali’ye yâdigâr-ı vedâdımdır.”

“Mehmet Âkif’in çocuklarla ilgilenmesi, bir ideal içindir. Hem Asım’ın Nesli dediği idealindeki gençliği hazırlamak, hem de cemiyetin geleceğini teminat altına almak için onun çocuklarla ilgilendiğini söylemek yanlış olmaz. Çocuklarla daha doğrusu üç sınıf halkla ilgilenmesinin esas sebebinin ise kendisi beyan ediyor:

İnsanlığı anlamanın yolu çocuklara merhamet, sevgi göstermekten ve onlara yüz vermektir.

Şöyle diyor:

Üç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar

İhtiyarlar, karılar, bir de küçükler, bunlar

Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan;

Yoksa insanlığı bilmem nasıl anlar insan? (Düzdağ 2003:114)

İnsanlığı anlamak için hakikaten insanın doğmadan önceki hayatından itibaren dikkatle ve şefkatle takip edilmesi lazımdır. Çocuklar ilahi bir emanet ve lütuftur. İnsan onu yakından tanımazsa, kendi çocukluğunu, acizliğini,

nasıl himayeye, sevgiye ve alakaya muhtaç olduğunu anlayamaz. Aynı zamanda öksüzü, yetimi, kimsesiz ve yoksul çocukların durumlarını hiç anlayamaz. Daha da mühimi hayatı iyi anlayamaz, çoğu zaman da insanı hayata bağlayan çocuktur.

Şairimiz bu bakımdan çocukların çeşitli halleri ve durumları ile ilgili şiirler yazarak istikbaldeki nesillere mesajlar vermiştir.

Küfe, Hasta gibi şiirlerinde çarşıda, pazarda ve okulda alakasız kalan çocukların cemiyet hayatında ne gibi yaralar açabileceğini, ne gibi sosyal çalkantılara zemin hazırlayacağını anlatmaktadır.

Ayrıca **Selma** adlı manzumesi dört yaşında ölen hemşiresinin kızını anlatır. Çocukların hastalanmasına, öksüz, yetim, aç kalmasına hiç tahammülü yok; neredeyse isyan edecek. Hastalığın çocuğu bırakmamasını bir zulüm olarak görüyor; buna dayanamıyor, kendisi onun yerine hasta olmak istiyor. Ne kadar şefkatli bir bakış!..

Ne zalim illetmiş: Bir çocukla uğraşiyor...

O olmasaydı da ben keşke hasta olsaydım.. (Akif 2003: 50)

Âkif'in nazarında çocuklar, ruhtan daha **sâfi olan yüreklerdir, kuş gibi uçan meleklerdir**. Bayramda onların masum çocukluk yüzleri güler ve gülmelidir, **ümit ancak çocukların yüzünde apaçık görünür**.

Bebek Yahut Haklı Karar isimli manzumesi ise iki kızına getirdiği iki bebeği ile kız çocuklarının nasıl oynadıklarını onların kendi aralarındaki kıskançlığı, çocukların bu husustaki ruhî durumlarını anlatır. Ona göre yetim sevindirenin ömrü uzundur. Dolayısıyla yetimlere ayrı bir alaka gösterilmelidir.

Hürriyet manzumesinde yine, babaları Yemen'de kalan beş ve altı yaşlarında iki kardeşin **vatan şarkısı** okuyan çocuk alayına kavuşmasını, hürriyetin, bilmeden nasıl tadını çıkardıklarını anlatır.

Koca karı ile Hz. Ömer manzumesinde bir taraftan Halife Hz. Ömer'in İslâm cemiyetini gece-gündüz nasıl kolağan ettiğini, nasıl adalet dağıttığını anlatırken; bir taraftan de çocukların açlığını anlatarak Hz. Ömer'in aç kalan çocukları sevindirmek için nasıl sıkıntı çektiğini ve çocuklara üfleyerek nasıl yemek yedirdiğini dile getirir, dolayısıyla çocuklarla devletin en büyük makamındaki kimsenin bile nasıl ilgilenmesi gerektiğini de mesaj olarak vermiş olur.

Hüsran-ı Mübin başlıklı kısa manzumesi ise ana ve babaların ideallerinin çatışmasından ve fikir ayrılığına düşmelerinden dolayı çocukların aralarında daima harap olduklarını dile getirir.

Öyle anlaşılıyor ki Mehmet Âkif, çocuklarla özel olarak ilgilenmekte ve onların her cephesine ayrı bir önem vermektedir. Mehmet Âkif, **Asım'ın Nesli** dediği gençlik gurubunu, örnek ve model olarak gösterdiğine göre bu örnek ve model gençlik nereden ve nasıl yetişecektir? Elbette ki rastgele büyümüş çocuklardan değil, belli bir eğitim görmüş, birtakım manevi değerle-

rin kendilerine kazandırıldığı çocuklar arasından imanlı, dindar, bilgili, çalışkan, vatansever Asım'lar çıkacaktır.

Bu hususta Mehmet Âkif çok dikkatli ve şuurlu bir şekilde çocuk hatıralarından birisini naklederek yarınlara mesajlar vermektedir. Hem de Safahat'ın ilk kitabında ve ilk şiirinde.

Safahat'ın birinci kitabı şairin kısa mukaddimesini saymazsak, **Fatih Camii** adlı şiirle başlar. Bu şiirde Fatih Camii'ni öğen şair, onu dinsiz ve inkârcı fikirlere karşı, iman ve ikrarın devirleri yarıp gelen müthiş bir heykeli olarak tasvir eder. Bu kutsi mabedin üstünde grup grup ruhlar uçuşurken kubbenin altında da dalga dalga nurlar coşmaktadır. Bu ilâhî ve semavî hâliyle o mabet, âdetâ Mabud'a yükselmiş bir ibadettir ve asırlarca batılın hücumlarına yılmadan, usanmadan karşı koyarak İslâm'ın manasını anlatmaktadır. Herkesin karanlığa bürünüp uyuduğu bir saatte yani seher vaktinde bu mabet uyanıktır. Çünkü hem düşmana karşı, hem de Mabud huzurunda daima uyanık bulunmalıdır. Bu ilâhî mabet bunun şuurundadır.

İşte Fatih Camii'nin böyle bir seher vaktinde ihtişamlı görünüşü şairimizi çocukluk yıllarına götürür:

Sekiz yaşlarında kadarken bir gün babası gece, kardeşiyle kendisini erkenden camiye götürmek ister ve şöyle bir tembihte bulunmayı da ihmal etmez:

*Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;
Meraminiz yaramazlıksa işte ev, oturun. (Düzdağ 2003: 8)*

Burada bazı hususlar dikkatimizi çekiyor: Çocukların zaman zaman küçükken camilere götürülerek, mabedin, namazın, cemaatin, ruhları coşturan haşmetini görmelerini, o ruhu tatmalarını temin etmek. Bir diğeri ise, **Bu gece camie gitsek çocuklar, giderseniz gelin** gibi ifadelerde olduğu gibi çocukları böyle manevi havası yüksek yerlere zorlamadan teşvik ederek, heves uyandırarak götürülmeleri gerektiği hususu.

Çocukları serbest bırakmakla beraber, gidince de namaz kılmaya zorlamamak gerekir. Nitekim çocuk kendisinden birkaç yaş küçük olan kardeşi ile birlikte, babası namaz kılariken serbest kaldığı için hasırlar üstünde koşmaktadır. Buna rağmen başında yeşil sarığı olduğu halde koşarken bile 55'lik babasının nasıl namaz kıldığını gözden kaçırmayacak kadar dikkatli, o kadar **âşıkane** koşmaktadır ki sarığının bozulduğuna bile aldırdığı yok.

Bundan öyle anlaşılıyor ki çocuklar babalarının baştaki ikazına aldırmamışlar, baba da onları herhangi bir şekilde azarlamamıştır.

Bir başka husus, kız çocuğunun gece karanlığında hem de fenerle camie götürülmesi. Bu da dikkati çekmektedir. Belki hepsinden mühim olan bir husus ise, günümüzde 7-8 yaşında camie götürüldüğü zaman çocukların mutlaka namaz kılmalarına karşılık, İpekli Tahir Efendi'nin Mehmet Âkif'i ve kardeşini namaza zorlamamış, hatta kılmalarına dair en küçük bir telkinde bulunmamış olmasıdır.

Çocuklarımızın yedi yaşında namaza başlatılacağına dair hadis-i şerif var; hatta bu hadis, namaz kılmayan çocuğa on yaşında hafifçe vurmaya müsaade etmektedir. Mehmet Âkif bunun farkındadır; fakat yine de camide çocuğu cemaate katılmaya zorlamamıştır. Çünkü zorlamadan tabii seyri içinde çocuğa bu değerleri tanıtarak, sevdirecek o ruhu içine sindirerek hele hele soğutmamaya dikkat ederek vermek lazımdır. Mehmet Âkif'in bu hatırayı nakletmesinde zamanının bir eğitim noksanını göstermek, yanlışını düzeltmek, geleceğe de böyle bir mesaj vermek emeli yatmaktadır.

Küçükken gerek evde, gerek camide ve benzeri yerlerde manevi havayı teneffüs ederek, iman ve değerler kazanarak gelişen çocuk, Kur'an okumasını iyi öğrenir, kaidelerine uygun bir şekilde yeri-göğü titreten ilâhî kelimeleri babasının kabrinde ezbere okur. Ona göre çocuk hayatı, yani bir gayeye göre yaşamayı, canlılığı, hareketi, çalışmayı temsil eden bir levhadır. **Mezarlık** adlı manzumenin son kısımları bu fikirlere yer veriyor:

*Gözüm uzaktaki bir medfenin ayak ucuna
Çöküp ziyaret eden, bir çocukla bir kadına
İlişti. Sonra biraz yaklaşınca iyiden iyi
Tezahür eyledi: Baktım, çocuk Tebâreke'yi
Kemâl-i vecd ile ezber tilâvet eylemede;
Yanında annesi gözyaşlarıyla dinlemede. (Düzdağ 2003: 40)*

Mehmet Âkif'in buradaki mesajı, Fatih Camiindeki mesajın adeta bir devamıdır. Çocuk bu ruh ile yetişmelidir. Ama bu kadar da değil.

Artık Mehmet Âkif'in anlayışında çocuk 10-11 yaşlarında cemiyetin problemleriyle haşır-neşir olmalı; hatta yolsuzluk ve hırsızlıklara karşı mücadeleye etmelidir. Bu hususta o, hem kafa, hem talâkat (güzel konuşma) bakımından iyi yetiştirilmelidir.

Şairimiz, bu hususta bir çocuk kahramanı anlatarak bize rehber olmaktadır. Bu kahraman çocuk, Emevî Halifesi Hişam'a kıtlıktan dolayı yardım istemeye gelir ve haksızlıklarını, kendi malı bilinen emlâkin millete dağıtılması gerektiğini çok mantıkî ve veciz bir şekilde, hem de on bir yaşında bir heyet başkanı olarak anlatmaktadır. Mehmet Âkif'in bu manzumesinin adı **Dirvas**'tır. Dirvas, on bir yaşındaki kahramandır. Yalnız bir nokta daha dikkati çekiyor: Beş-on kabilenin baş temsilcisi olarak Halife Hişam'ın huzuruna dalan Dirvas, korkusuzca söze başlamadan evvel **Dua eder**, onu çocuk diye Halife susturmak isterken Dirvas, hemen cevap verir:

*... Nedir bu âzâr
Mikyası mıdır zekâvetin sin?
Dirvas'ı çocuk mu zannedersin? (Düzdağ 2003: 98)*

Zekiliğin ölçüsünün yaş olamayacağını, böylece çocuğun, yaşı küçük olmasına rağmen, zekâsıyla kendini ortaya koyabileceğini anlatan Dirvas, Halife Hişam'ın ihtişamlı ve lüks hayatını fakirlerinki ile şöyle kıyaslar:

*Yok sendeki ihtişama pâyân
Bizlerse alay alay sefilân
Bir yanda demek ki fazla var, çok;
Hayfâ ki öbür yanda hiç yok.
Öyleyse biraz tevâzün ister
Evvel beni dinle, sonra hak ver.
Nerden buldun bu ihtişamı?
Halkın mı, senin mi, Hâlıkın mı? (Düzdağ 2003: 99)*

Her üç halde de halka dağıtılması gerektiğine, dördüncü şıkkın yani hırsızlık eseri olsa bile yine de dağıtılması icabettiğine Halife'yi inandıran Dirvas'ı sonunda Hişam takdir eder ve isteğini yerine getirir:

*Mebhut ederek bu söz Hişam'ı,
Huzzâra demiş: Görün kelâmı
Yok bende cenâb-ı redde kudret...
Hayret bu civan dehâya hayret!
İcab ediyor ki şimdi insaf:
Mes'ulu hemen olunsun is'af. (Düzdağ 2003:100)*

Böylece kabiliyetli çocukların iyi yetiştikleri takdirde neler yapabileceğini anlatmaya çalışan Mehmet Âkif; çocuğu tabii seyrinden, aileden, cemiyetten, realiteden uzak yetiştirmenin, dolayısıyla onları telef etmenin de karşısında olduğunu ortaya koymuştur. Hayat çocuklarla manalıdır, hayatın neşesi, sevinci, ailenin ve cemiyetin huzuru onlardır; çocuk hayatı sevdiiren harika bir yaratılış tablosudur; ama canlıdır. Aile, devlet onlar için vardır; din ve devlet onlarla istikbalden emindir.

Batı'daki bir kısım terbiyeci ve filozof gibi, Âkif çocuğa ne aileyi, ne cemiyeti, ne tabiatı, ne mezarlığı, ne bayramı, ne eğlenceyi, ne dini, ne mabedi, ne siyaseti yabancı görmüştür. Aksine onu hayatın, hadiselerin, acının, elemin, kederin, sevincin, sıkıntının, meşakkatin tadılarak yetiştirilmesini istemiştir. Ama bu yetişme tarzında en büyük örnek, fiilî ama, sözsüz öğretmen ana-babadır. İpekli Tahir Efendi'nin oğlunu yetiştirdiği gibi." (Bolay 1986: 38-42)

Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay hocanın bu tespitlerine katılmamak mümkün mü?.. Âkif'in çocuk odaklı düşünce ve mücadelesi bunlarla da sınırlı değildir elbette.

Âkif, bütün problemlerimizin temelinde "bilgisizliğin" yattığını görebilen mütefekkir bir şairdir.

Ey millet uyan! Cehline kurban gidiyorsun! (Düzdağ 2003:190)

Diye feryat ederken bunu anlatmak istiyordu. Her zaman her fırsatta "çözüm ve kurtuluş" ilim sayesinde ulaşabileceğimizi söylemekten de geri kalmamıştır.

Demek ki: Atmalıyız ilme doğru ilk adımı. (Düzdağ 2003: 244)

Diyen Âkif, bilginin bir “malumat” olarak kalmasını istemez. İlimin meyvesi durumunda olan pratiğini hayata aktarmanın önemini vurgularken de şöyle der:

*Nazariyata boğulmakta geçen ömre yazık
Amelî kıymetidir, kıymeti ilmin artık. (Düzdağ 2003: 167)*

Bugün de en büyük problemimiz bu değil mi?

Bugün çocuklarımız okullarda pek çok şeyi öğreniyorlar belki, peki bu bilgileri gerçek hayata uygulaya biliyorlar mı? Gelişmiş ülkelerin hiçbirinde günümüzde yalnız teorik bilgilerle eğitim yapılmamaktadır. Kaldı ki eğitim; uygulama, davranış kazandırmak ve pratik değil midir?

Âkif, Âsım'ın Nesli'ni yetiştirecek, onlara ilmi öğretecek öğretmenlerde de bazı özellikler arar. Öğretmenlerin ülke insanının nasıl düşündüğünü, neler hissettiğini, tepkilerini, nasıl yaşadığını bilmesini arzu eder. Bir milletin, bir ümmetin, hatta bütün insanlığın geleceğe hazırlanması gibi ulvî ve önemli bir vazife üstlenen öğretmenlerin müspet ilimleri bilen manevî donanımlı kişiler olması gerektiğini anlatır. (Otyakmaz 2001: 41) Ancak, böylesi fedâkar insanların bu yüce görevi üstlenebileceğini dile getirir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün “Muallimler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.” Sözüyle anlatmak istediklerini Millî Marşımızın yazarı Mehmed Âkif şu mısralarla vurgular:

*Muallimim diyen olmak gerektir imanlı
Edepli, sonra liyakatlı, sonra vicdanlı
Bu dördü olmadan olmaz, çünkü vazife büyük (Düzdağ 2003:244)*

Âkif'in, milletin kültür değerlerinden ve maneviyatından habersiz ve geleceğimize zarar veren öğretmen görüntüsündeki tahripçilere de tavrı çok nettir:

*İlmi yuttursa da fayda yok bu musibetten
Bırakın oğlumu, onun cahilliğine razıyım ben. (Düzdağ 2003: 355)*

İlimden gidilmeyen yol karanlıktır. Her türlü problemin çözümünde ilmin önemini anlatan Mehmed Âkif'in kendisi de bir öğretmendir. Onun, Ratip Paşa'nın oğlu Mehmed Ali'ye ders verdiğini biliyoruz. Safahat'taki “Mehmed Ali'ye” manzumesini talebesinin Avrupa'ya tahsile gitmesi üzerine yazmıştır. (Kuntay 1986: 50) 4 Temmuz 1918'de kaleme alınan bu şiirde bir muallimin bütün iyi niyet ve duygusallığını, sevgisini görmek mümkündür:

*Bir nüsha-i Kübrâ idin, oğlum, elimizde:
Sen benden okurdun seni, ben senden okurdum.*

*Yüksekliğin idrâkimi yorgun bırakınca,
Kalbimle yetişsem diye, şairliğe vurdum.
Şi'rin başı hilkatteki âheng-i ezelmış...
Lâkin, ben o âhengi ne duydum, ne de duyurdum!
Yıktım koca bir ömrü de, baykuş gibi, geçtim,
Kırk beş yılın eyyâm-ı harabında oturdum,
Sen, başka ufuklar bularak, yükseledurdun;
Ben, kendi harâbemde kalıp, çırpınadurdum!
Mağmûm iki üç nevha işittiyse işitti;
Bir hoşça sadâ duymadı benden hele yurdum. (Düzdağ 2003: 416)*

Mehmed Âkif'in çocuklara özel öğütlerde bulunduğu da şahit oluyoruz. 17 Aralık 1929 tarihinde Mâhir İz Bey'e yazdığı mektubunda dostuna bir de fotoğrafını göndermiştir. Çocuklarıyla birlikte çektiği bu fotoğrafın arkasına yazdıkları bu öğütlerden bir numunedir:

"Emin ile Tahir ellerinizi öpüyorlar... Geçen kış, onlarla birlikte bir resim aldirmıştık. Altına şu kıt'ayı yazdım: (Düzdağ 1987:420)

ÇOCUKLARA

*Ne odunmuş babanız: Olmadı bir baltaya sap!
Ona siz benzemeyin, sonra ateştir yolunuz.
Meşe hâlinde yaşanmaz, o zamanlar geçti;
Gelen incelmış adam devri, hemen yontulunuz.
Ama dikkatli olun: Bir kafanız yontulacak,
Sakin aldanmayın: İncelmeye gelmez kolunuz! (Düzdağ 2003: 452)*

Burada bir hususa da dikkatleri çekmekte fayda vardır: O resmin arkasına yazılan şiirle daha sonra kitaba alınan şiir arasında bir fark vardır. Yukarıda kitaptaki hâlini verdiğimiz şiir resmin arkasında şöyledir:

*Ne odunmuş babanız, olmadı bir baltaya sap!
Ona siz çekmeyiniz, sonra ateştir yolunuz.
Meşe hâlinde yaşanmaz, o zamanlar geçti;
Pek de incelmeyiniz, sâde biraz yontulunuz. (Düzdağ 2003:452)*

Bu değişiklik de gösteriyor ki Âkif, Çocukların terbiyeleri konusunda çağı doğru okuma çalışmalarına hiç ara vermeksizin devam ediyor.

Âkif, çağı yakalayıp yeni güne sağlıklı bir şekilde hazırlanmanın yolunun da yeni bir nesil yetiştirmekten geçtiğinin farkındadır. **Nevruz** başlıklı şiirinde yetişmesini istediği bu yeni neslin özelliklerini saymaktadır.

Yeni gün anlamına gelen nevrüz, on iki hayvanlı Türk takviminde yeni yılın başlangıcı ve baharın ilk günü olarak sayılmaktadır. Nevruz, miladî takvimde de yirmi bir marta tekabül etmektedir. Geçmişten günümüze Türk Dünyasının her köşesinde kutlanan nevrüz, bu yörelerin kattığı renkli unsur-

larla zenginleşmiş bir Türk bayramıdır. Bu bayram, Türklerin arasında mevcut olan dostluk, kardeşlik ve işbirliğinin güçlendirilmesinde önemli bir vesile olarak görülmelidir. Nitekim bunun önemini kavrayan Türk cumhuriyetleri nevruzu millî bayram olarak kabul etmekte ve nevruz gününü resmî tatil olarak ilan etmiş durumdadırlar. Türkiye’de de halk arasında asırlardır yaşamakta olan nevruz, 1994 yılından itibaren devlet tarafından da kabul edilmiştir. Devletin de katkı sunduğu kutlamalarda birlik, beraberlik ve kardeşlik mesajları verilmektedir. Böylece nevruz, Türkiye ile Türk Dünyası arasında bir kucaklaşma ve işbirliğinin de adeta simgesi ve ifadesi olmuştur.

Nevruz Bayramı, artık başta Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri olmak üzere Balkanlar’da, İdil-Ural, Sibiryaya, Afganistan, İran, Doğu Türkistan, Gagavuz Eli gibi Türk bölgelerinde; daha doğrusu kuzey yarım kürede, kardeşliği ve yeniden doğuşu simgelemekte, barışın, bolluk ve bereketin ifadesi olarak her gecen gün daha bir coşku ile kutlanmaktadır.

Bilindiği gibi, 21 Mart günü, Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından da “İrk ayrımı ile mücadele günü” olarak kabul edilmiştir. Bu vesile ile Türk Dünyasının ortak kültürünün ürünü olan Nevruz Bayramının, insanlar arasındaki sevgi, dayanışma, hoş görü ve barış ortamının evrensel boyutta gelişmesine katkılar sağlamasını diliyoruz. (Gürel 2004:138)

Ancak buradaki Nevruz, Mehmed Âkif’in tanıdığı ve sevdiği bir gencin adı olmalıdır. Belki de Âkif, bu ismi bilerek ve isteyerek sembol bir ad olarak seçmiştir. Çünkü “Nevruz”un halkımız arasında pek yaygın olmamakla birlikte şahıs adı olarak kullanıldığını görüyoruz. Örnekler, bu adın daha ziyade erkekler için kullanıldığını da göstermektedir. Hatta “Nevruz” ismini almış kişiler arasında tarihe mal olmuş, etraflarında hikâyeler oluşmuş şahsiyetler bile vardır. Namık Kemal’in **Emir Nevruz** hikâyesi bu dikkatle okunmalıdır.

Türkistan diye adlandırılan Türk Dünyasında, kültür adamı dikkatiyle şöyle bir gezintiye çıktığımızda, “Nevruz” adının kişi adı olarak hem erkekler hem de kadınlar için kullanıldığına şahit oluruz. İşte birkaç örnek: Altınordu hanlarından birinin adı nevruz’dur (1360). “Nevruz “ kelimesine bazı ekler getirilerek de kişi adları yapılmıştır. Nevruzali, Nevruzbaht, Nevruz-bibi, Nevruzbike, Nevruzcemal, Nevruzkul ... gibi. (Gürel, 2004:211)

Şimdi biz diyoruz ki Nevruz coğrafyasında ki; bu coğrafya Türkistan adıyla bilinen bütün bir Türk Dünyasıdır, Nevruz adını çocuklarımıza vermeye devam edelim. Bu geleneğin devamı anlamına gelir. Bu aydınlık bir yeni güne uyanmak demektir. Ancak biz bu çocuklarımızı adlarına, atalarına layık insanlar olarak yetiştirmek mecburiyetinde olduğumuzu da unutmamalıyız. Biz yetişecek yeni nesilde görmek istediğimiz hasletlerle ilgili olarak İstiklâl Marşı şairi Mehmed Âkif Ersoy’un Nevruz’a hitabındaki öğütleri de dikkate alalım istiyoruz:

NEVRUZ’A

İhtiyar amcanı dinler misin, oğlum, Nevruz?

*Ne büyük söyle, ne çok söyle, yiğit işte gerek.
Lâfi bol, karnı geniş soyları taklid etme;
Sözü sağlam, özü sağlam adam ol, ırkına çek.* (Düzdağ 2003: 466)

“Kişinin kavmini sevmesi ırkçılık sayılır mı?” sorusuna Peygamberimiz: “Hayır” cevabını vermektedir. Ayrıca bir başka hadiste ise “Kişi kavmini sever” buyurmaktadır Peygamberimiz. (Canan 2012: 258-259) Bunların Peygamber sözü olduğunu bilmesek Âkif’i “ırkçılıkla sulayacağız.

Âkif’in, altmış yaşın tecrübesiyle Hilvan’da 15 Kasım 1932’de kaleme aldığı bu şiiri, ikinci kitap Süleymaniye Kürsüsü’nde anlatılanların üzerine okuyunca Âkif’teki özlemlerinin boyutları iyice ortaya çıkmaktadır sanırım.

*Bir zamanlar yine İstanbul’a gelmişim ben
Hâle baktıkça fakat, ümmetin âtisinden,
Pek derin ye’se düşüp Rusya’ya geçtim tekrar.* (Düzdağ 2003:145-46)

diye başlayan bentten başlayarak devamını okuduğunuzda Türkistan’ın yürekler acısı durumu karşısında kurtuluşun, beklenen yeni günün ancak Nevruz gibileriyle hayal olmaktan çıkıp gerçeğe dönüşeceğini göreceksiniz ve esir yaratmayan bir Tanrı’ya inananların kıyamı için sadece dua etmekle yetinmeyecek, çok çalışmak gerektiğini; özümüzü inkâr etmeden çalışmak gerektiğini siz de Âkif gibi haykıracaksınız.

*Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!
Beş bin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi?
“Tarih”i “tekerrür” diye ta’rif ediyorlar;
Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?* (Düzdağ 2003: 451)

diyen Mehmed Âkif’in, insanlığın hafızası olan tarihe bakışında insanlığın geçmişinden ders alması gerektiğini öne çıkaran örneklerine baktığımızda, öne çıkan Asr-ı Saadet ve İslâm tarihidir. Ömer Seyfeddin ve Ziya Gökalp hangi amaçla Türk tarihinin örnek olay ve hayatlarını eserlerine taşımışlarsa, Âkif de aynı amaçla İslâm tarihini ve bu tarihin örnek hayatlarını eserleriyle insanlara anlatmıştır. Çocukların bu tarihten alacakları çok dersler vardır. Yaşanan olumsuzluklar bir daha yaşanmasın diye bu modele ihtiyaç vardır.

Âkif ve çağdaşlarının yaşadıkları yıllar Osmanlı’nın “hasta adam” diye adlandırıldığı sıkıntılı günlerdir. İslâm dünyasında da durum pek farklı değildir. 1789 Fransız İhtilâli ile ortaya çıkan siyasî anlamda milliyetçilik duygusu, imparatorluk şeklindeki devlet yapılarının sarsmaya ve giderek parçalamaya başlamıştı. Avrupa’da başlayan ve yine Batılılar tarafından körüklenen milliyetçilik hareketleri, Balkanlar yoluyla Osmanlı Devleti’nin sınırlarına dalga dalga gelip dayanınca, Osmanlı Devleti’nin siyaset, fikir ve sanat adamları, devleti çok unsurlu yapısıyla nasıl devam ettireceklerinin yollarını

düşünmeye ve aramaya başladılar. Bu arayışların başında dilleri, dinleri ve milliyetleri farklı toplumların dayanacağı yeni bir ortak noktanın bulunması geliyordu.

Sultan İkinci Mahmut Dönemi'nde gittikçe hızlanan bu arayışa, devlet adamlarımızın yanında bilginler, fikir ve sanat adamlarımız da katıldılar. Osmanlı Devleti'ni çok milletli mevcut yapısıyla devam ettirmenin yollarını arayanların arasında edebiyatçılarımızın ayrı bir yeri vardır. Onlar sahip oldukları duyarlık, düşünce ve bilgi birikimleriyle içinde yaşadıkları toplumu daha yakından tanıyor ve onun geleceğini sanki seziyorlardı. Bu sebeple onlar her yeni arayışın odak noktasında olmuşlar, seçilen her yeni yolu, her devirde eserleriyle halkımıza daha açık bir tarzda anlatmışlar ve yol göstermişlerdir. Siyasî arayışların sonuçlarından olan Tanzimat Fermanı ile Islahat Fermanı'nın ilan edilmesi, Genç Osmanlılar Cemiyeti'nin kurulması ve Birinci Meşrutiyet'in ilan edilmesi gibi siyasi gelişmelerin yanında düşünce ve edebiyat alanında da arayışlar hız kazanmıştır.

Bu arayışlar döneminin edebiyatçılarından biri de Mehmed Âkif Ersoy'dur. Onu, çağdaşı olan edebiyat ve fikir adamlarından ayıran en önemli özellik, Avrupa'da gittikçe yayılan milliyetçilik cereyanının gücünü tam zamanında anlamış olmasıdır. Yaklaşan bu fırtınanın Osmanlı'yı parçalamasından ve İslâm dünyasına zarar vermesinden korkmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin hangi siyaset yolunu takip etmesinin daha uygun olacağı şeklindeki arayışların ve tartışmaların o zaman için **Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük** şeklinde üç fikir akımı etrafında yoğunlaştığını görüyoruz. Daha sonra Yusuf Akçuraoğlu'nun **Üç Tarz-ı Siyaset** diye adlandıracağı bu fikir cereyanları içinde Mehmed Âkif'i İslâmcılık akımının önderlerinden biri olarak görmekteyiz. Âkif'in eserlerinde İslâm'ı ve İslâm tarihini öne çıkarmasının arka planında bu kabulün rolü vardır.

Şu ilginç tevafuka bakınız ki, Yusuf Akçuraoğlu'nun **Üç Tarz-ı Siyaset** başlıklı uzun makalesi ilk defa 1904 yılında Kahire'de **Türk Gazetesi**'nde yayınlanmıştır. Bu makale daha sonra Kahire, İstanbul ve Ankara'da da kitap olarak basılmıştır.

Âkif, Türk-İslâm kültürünün yoğurduğu bir asil evlat olarak tüm Müslümanları tek bir millet olarak görmüş, bu anlamda İslâm milliyetçiliği yapmış, hayatını buna adanmış bir insandır. Nitekim o zaman için Osmanlı Devleti sınırları içinde kalan her ırkı millettaşımız sayıyoruz der. İslâm kavimleri arasında Türk ırkının kahramanlığını vurgulaması onu gururlandırmakta, kıvandırmakta ve gönendirmektedir. Âkif; kökeni, ırkı ne olursa olsun bu vatanı yaşayan herkesi Türk milleti şemsiyesi altında değerlendirmiş, geniş ufuklu bir aydındır. (Çetin 2010: 14)

Altıncı kitap olan Asım'da:

Şu "Boğaz Harbi" nedir? Var mı ki dünyada eşi?

En kesif orduların yükleniyor dördü beşi, (Düzdağ 2003: 385)

diye başlayan Çanakkale Destanında “bu topraklar için toprağa düşmüş, asker”i “Bedr’in arslanları”na benzetmesini doğru değerlendirmek lazımdır. Âkif’i doğru okumayı yeni yetişen nesillerimize öğretemezsek vay hâlimize.

Bedir Muharebesi’ne katılan sahâbe-i kirâmın, umumi ashab arasında özel bir yere sahip olduğu herkes tarafından bilinen bir hakikattir. Ulemanın birçoğu bu büyüklerin özel himmete sahip olduklarını ve isimleriyle tevessül edenlerin darlıklarına kavuşup onlara yardım ettiklerini sarahaten ifade etmişlerdir ki bu husustaki bazı rivayetleri anlatan kitaplar bile kaleme alınmıştır. (Ünlü 2010:5)

Mehmed Âkif’in “*O benim milletime aittir*” diyerek Safahat’ın baskılarına koymadığı “İstiklal Marşı”, Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte iki devletin daha millî marşıdır. İstiklal Marşı, 2 Eylül 1938’de kurulan Hatay Devleti’nin ve bugün için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin de millî marşıdır. Türkiye dışında Türklerin yaşadığı her yerde, Türkçe eğitim veren/Türkçenin de öğretildiği okullarda hâlâ büyük bir coşku ile söylenmeye devam etmektedir.

İstiklal Marşı’nın her çalınışında, milyonlarca öğrenci ve halk tarafından her söylenişinde Âkif’in ruhu şad olmakta, çocuklarımız onu hayırla yâd etmektedir.

Safahat’a girmeyen; milletin şiirleri diye adlandıracağımız şiirleri de vardır Âkif’in. Balkan Savaşları için yazılmış olan ve 17 Ekim 1912’de de yayınlanmış olan **Cenk Şarkısı**’nda:

*Yurdunu Allah’a bırak çık yola:
“Cenge!” deyip çek ki vatan kurtula.
Böyle müyesser mi gazâ her kula?
Haydi levend asker, uğurlar ola.*

(...)

*Eş hele bir dağları örten karı:
Ot değil onlar, dedenin saçları!
Dinle: Şehid sesleridir rüzgârı!
Durma levend asker, uğurlar ola. (Düzdağ 2003: 518)*

deyişi nasıl insanımızı düşündürmeye ve coşturmaya yetmişse, 1921’ de yazdığı **Ordunun Duası** adlı şiiri de Millî Mücadele Dönemi’nde askerimizi heyecanlandırmış, milleti zafere güdülemiştir. Hatta bu şiir o zaman, Ali Rıza Bey tarafından bestelenmiş ve zamanın genelkurmay başkanlığınca da orduya bir genelgeyle duyurulmuştur.

Âkif’in bestelenmiş şiirlerinin hâlâ bu hâlleriyle okunuyor olması da çocukların dikkatini çekiyor olmalıdır diye düşünüyoruz. **Çanakkale** ve **Bülbül** şiirlerinin de bestelenerek okunduğunu da burada belirtmeliyiz. **Çanakkale** şiirini Sadettin Kaynak, **Köse İmam**’ı da Ali Rıfat Bey bestelemiştir.

Âkif'in şiirlerindeki "hiciv" de çocukları bu eserler üzerinde düşünmeye sevk eden bir başka unsurdur. Hicivlerinde kişisel öfke yoktur. Hemen bütün hicivleri memleketinin mesut olacağına inanan adamın, bu imanı sarsan felaketlerle karşılaştığı zaman, içinde saklayamadığı isyanlardır. İsyanı da imanı gibi mukaddestir. Onun için hicivlerini de din şiirlerindeki itina ile oyar. **Çirkini** yayan heykeltıraş gibi.

Hayatının farikası isyanlarıdır. İsyanlarla vakaları karıştırarak asi bir şair oluyordu. Safahat'ın tamamında da bu isyan var. Haksızlığı bir türlü havsalası almıyordu. Şiirleri imanla isyandan ibarettir: Vatan şiirleri de, din manzumeleri de, hicivleri de."(Doğrul 1984:XXVIII)

Âkif'in kalbi katı hislerden çok uzak ve çok yüksek iki aşk ile yanar: Din aşkı, vatan aşkı. Âkif'in dâhiliğinin en bariz şekilde tecelli ettiği yer eserlerine yansıyan tasvirleridir. Hiç kimse o kadar saf ve şeffaf bir anlatışla milletin içinde bulunduğu durumu ortaya koymamıştır. İslâm ruhu, Safahat'ın yaratıcı ilhamı olmuştur. Türk Edebiyatı Tarihi şimdiye kadar Âkif'ten daha büyük bir Türk-İslâm şairi tanımamıştır dense yeridir.

O, eserlerinde daima içinde yaşadığı toplumun hayatını anlatmaya gayret etmiştir. Bu açıdan bakıldığında ona realist bir şairdir demek doğru olur. O, bu özelliğini şöyle anlatıyor:

"Benim şiirimde öyle yüksek hayaller bulunmaz. Ben şiirde hayale dalmam. Ben âdi/sıradan şeylerden bahsederim. Mesela bu, **taş**. Ona **taş** derim, **hacer-i semâvî** demem. Bu tahta. Ona tahta derim. Taht demem. Eşyanın hakikatlerini, hayal kuvvetiyle değiştirip ma-fevkat'tabî'a bir şekle koymam. Her şeyi olduğu gibi görür, görüldüğü gibi tasvir ederim. En fukara muhitlere gider, onları bir ressam gibi aynen tespit etmeye çalışırım. Benim şiirimi beğenenler varsa bundandır."

"Bence en güzel yazdığım eserlerden biri **Mahalle Kahvesi'dir**. Çünkü o şiirde, bir mahalle kahvesinde olan şeyleri olduğu gibi görürsünüz. Hatta muayyen bir kahveyi tasvir ettim. Kahve sahibine o şiiri okudukları zaman:

- Bu herif muhakkak böyle kahvelerde yetiştirdi, demiş.

Benim şiirlerimin bir vâsıf-ı mümeyyizi, işte budur. Her şeyi olduğu gibi görmek ve göstermek."

Cenab Şehabeddin diyor ki: "Âkif, yalnız bizim asrımızın değil, hatta tarihimizin en büyük destan şairlerindedir."

Çağdaşlarının anlattıklarına göre Âkif, altı- yedi Türkçe bilirdi: Tekke, medrese, Tanzimat, Servet-i Fünun, ev ve sokak Türkçesi. Onun eserlerinde o zaman için yaşayan Türkçeyi tercih etmesi, manzumelerinde mutlaka belirli bir konuda yoğunlaşması, anlatımda zaman zaman tahkiyeyi tercih etmesi onun eserlerinin çocuklar ve halk tarafından benimsenmesinde ve sevilerek okunmasında önemli bir etkidir.

Âkif, bilhassa manzum hikâyelerinde o derece rahat ve zahmetsiz görünen bir dil ve üslûp kullanır ki okuyucu şairin o hızla binlerce sayfa yazabileceği vehmine kapılır. Ancak sanat ve estetik değerlerden anlayan yetiş-

kin okuyucu o rahat ve zahmetsiz görüntünün, çok özel bir gayret, emek, zahmet ve ustalık kazanımı olduğunu bilir, anlar.

Âkif'in şiirlerinin sadeliğinden bahsedilir; ama o, aslında bu basit görünümlü şiirleri yazarken ne sıkıntılar çektiğini, veciz şekilde şöyle ifade etmiştir:

-Evet, sade oluyor, amma kolay olmuyor. Çok yorularak, ter dökerek o sadelik oluyor.(Yücel-Akarsu 2010: 26)

Âkif, eserlerini hikâye ederek anlamayı tercih etmesinde, sadelik için gayret sarf etmesinde, yaşayan Türkçeyi kullanmasında, onun sanat sanat içindir anlayışı yerine sanat cemiyet içindir felsefesini benimsemesinin rolü büyüktür.

“Bütün hayat ve eserleri onun ne büyük bir cemiyetçi olduğunu gösterir. Ferdîyetçiliğin, hodkâmlığın müthiş hasmı idi.

Eserlerinde kemiyet ve keyfiyet itibariyle bir mefhum bolluğu, bir mefhum hazinesi var. Kullandığı kelimelerin birçoğu halkın ağızında dolaşan dîpdiri kelimelerdir.

En ehemmiyet verdiği şey plândır. Ona göre, ancak plânlı eserlerde payidar güzellik olur. Bir eserin güzel ve bedîî olması için şiir kadar, belki ondan daha ziyade, sanatın da bulunmasını elzem görür.

Ahlâkî düşüncelerine esas teşkil eden ve ahlâkî hayatına düzen veren dinî ahlâk prensipleridir. Ahlâkta Allah korkusunu esas tutar. Şiirlerinde bir taraftan hürriyet, doğruluk, vefakârlık, samimiyet, vatanperverlik, adalet, istiklâl... gibi yüce ahlâkî kıymetleri tasvir ve telkine uğraşırken; öbür taraftan da riyakârlık, münafıklık, korkaklık, dalkavukluk, tembellik, zulüm... gibi yıkıcı ve toplum düzenini bozucu düşüncelere de karşı çıkar.” (Doğrul 1984:XXIX)

Bugünün çocukları ve gençleri, bu sosyal içeriğine ve sade anlatımına rağmen Âkif'in eserlerini rahatlıkla okuyup anlamıyorlarsa, Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de uygulanan dil politikalarının bunda hiç şüphesiz ki rolü büyüktür.

Bir ülke düşünün ki, millî marşındaki kelimeleri, devletinin kurucusunun Nutuk'undaki dili anlamayan bir nesil yetiştirmiştir; Âkif'i ve Atatürk'ü anlamayan/anlayamayan , onlara uzak duran bu nesli yetiştiren eğitim sistemi tartışılmalıdır!..

Bugün için Türkiye'de Âkif'i, çocukların ve gençlerin dünyasına sokma gayretleri devam etmektedir. D. Mehmet Doğan'ın *Genç Safahat* adlı kitap çalışması, Mehmet Âkif'in Safahat isimli şiir külliyyatının gençler için düzenlenmiş özüdür.

Sırrı Er de, *Çocuklara Safahat'tan Hikâyeler* adlı çalışmasında; Hasta, Küfe, Selma, Azim, Seyfi Baba, Koca Karı ile Ömer, Dirvas, Mahalle Kahvesi, Ressam Haklı, Bebek şiirlerini nesre çevirerek hikâyeleştirmiştir.

Safahat'ta birçok manzum hikâyenin olduğunu biliyoruz. Bu ibret verici güzel hikâyeler, yazıldığı zamanın diliyle kaleme alındığından, günümüz çocukları tarafından okunduğunda rahatlıkla anlaşılmaya biliyor. Çocuklar

tarafından okunup üzerinde düşünülmesi gereken bu manzum hikâyelerden on tanesini, Sırrı er, günümüz Türkçesiyle sadeleştirerek çocuklarımızın beğenisine sunmuştur. Okuma alışkanlığının iyice azaldığı günümüzde, okul çağındaki çocukların, Âkif'in şiirlerinde vermek istediği mesajları daha iyi kavraya bilmeleri için bu tür uyarlamaları da yapmakta belki de fayda vardır.

Nesir yazmak, Âkif'e göre şiir yazmaktan daha zordur. O, Sırat-ı Mustakim'deki bir yazısında bu hususta şöyle diyor:

“Güzel nesir yazan edip, şairin fevkindedir. Çünkü şairin notası hazzıdır. Ahenk için zahmet çekmeye hacet yok. Vezin mevcut. Bir de kafiye oldu mu, kelimeleri doldurursunuz şiir olur. Fakat nesirde vezin yok, kafiye yok. Her şeyi siz yapacaksınız. Her satırda, her cümlede muhtelif musiki ahengi vücuda getireceksiniz. Ne kadar güç!... Bence Kur'an'ın muciz olması, şiirden daha güzel bir aheng-i musikiyi haiz olmasındandır. Nesir olduğu halde, şiirin fevkindedir!..”

Âkif'in manzum hikâyeleri, muhakemeli anlatımları rol dağılımı yaparak okunmaya da müsaittir. Hatta bu hikâyelerden sahneye uyarlama yapıp çocuklar tarafından oynanmasını sağlamak bile mümkündür. Çorum'un Osmancık ilçesinde edebiyat öğretmeni iken Koca Karı ile Ömer şiirini bu şekilde bir çalışma yaparak öğrencilerimle birlikte sahnelemiştik (27 Aralık 1981). Bu çalışmamız beğenilmiş olmalı ki, Çanakkale Zaferi'ni anma programı için de Âkif'in Çanakkale şiirini bir piyes olarak kaleme almıştım. Bu çalışmamız o zaman Osmancık'ın merkezinde ve kasabalarında öğrenciler tarafından defalarca sahnelenmişti. Aynı çalışmayı daha sonra 1985 Dünya Gençlik Yılı'nda Ankara'da üniversite talebeleriyle birlikte sahneye koymuştuk. Bu eserin sahnelenmesinde yönetmenliği Devlet Tiyatroları sanatçısı rahmetli Ensar Kılıç kardeşimiz yapmıştı. *Gelenler Var!* adıyla tiyatro metni hâline getirdiğimiz bu çalışma da gösteriyor ki, Âkif'in eserlerinden bazıları nesir hâlinde hikâyeleştirmeye ve sahne çalışmalarına da uygundur. Bu da Âkif'in eserlerinin günümüz çocuklarına ulaşma şansını arttırmaktadır.

Âkif'in ölümünün 70. yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğrencileriyle yaptığımız bir çalışmadan da burada bahsetmek isterim:

Talebelerime Mehmed Âkif Ersoy'a mektup yazmalarını söyledim. Daha sonra bu mektupları bir kitap hâlinde de yayınladık. Bu çalışmayla gençlerin Âkif ve onun eserlerinden hareketle dün-bugün-yarın çizgisi üzerinde tefekkür etmelerini amaçlamıştım.

Son yıllarda okullarımızda **İstiklâl Marşı Okuma Yarışmaları'nın** yapılmaya başlanması da Âkif'i yeniden çocuklarımızın gündemine taşımamıza yardımcı oldu. Âkif'in İstiklâl Marşı'mızı yazdığı Tacettin Dergâhı'nın düzenlenerek ziyarete açılmasının da Âkif ve eserlerinin çocukların dünyasına girmesine katkı sunduğunu belirtmeliyiz.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığının 2004/60 sayılı genelgesi ile okullarda **100 Eser** uygulamasına geçilmiş olması da Âkif'in bir başka şansısıdır. Zira ortaöğretim için tavsiye edilen 100 eserin içinde 17. sırada Mehmed Âkif

Ersoy'un Safahat adlı kitabı yer almaktadır. Burada uygulamada ortaya çıkan bir yanlışlığa da dikkatleri çekmekte fayda görmekteyim. Âkif'in eserlerinin teliften muaf olması, yayınevlerinin çok para kazanma hırsları piyasada kuşa çevrilmiş Safahat kitaplarının dolaşmasını da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuz örnekler çocukların Âkif'i bırakın anlamalarına yardımcı olmalarını, Âkif'i yanlış anlamalarına bile sebep olacak cinsten yayınlardır.

TBMM'si 4 Mayıs 2007 tarihinde İstiklâl Marşı'nın Kabul Edildiği Günü ve Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Günü hakkında bir kanun çıkarttı. Resmî Gazete'nin 10 Mayıs 2007 tarih ve 26518 sayılı nüshasında yayınlanan 5649 sayılı bu kanun şöyledir:

MADDE 1- Her yıl 12 Mart, İstiklal Marşı'nın kabul edildiği gün ve Mehmet Âkif Ersoy'u anma günüdür. Anılan günde bütün kamu kurum ve kuruluşların öncülüğünde, halkımızın ve sivil kuruluşların iştiraki ile anma törenleri düzenlenir.

MADDE 2- İstiklal Marşının kabul edildiği günü ve Mehmet Âkif Ersoy'u anma törenleri ile ilgili yönetmelik, bu kanunun yayımı tarihinden itibaren dört ay içinde İçişleri, Millî Eğitim ile Kültür ve Turizm bakanlıklarınca müştereken çıkarılır.

MADDE 3- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Bu kanunla birlikte Mehmet Âkif Ersoy, milletinin gönlünde hak ettiği yere tekrar kavuşacak, yetişen yeni nesiller ise Âkif'in şahsında, millî mücadelenin destanını dosta düşmana haykıran İstiklal Marşı'nın kabul yıldönümlerinde iman ve inan tazeleyeceklerdir.

Mehmet Âkif Ersoy'u ve eserlerini çocuklarımızla tanış kılmak ve onun ideallerini yaşatacak ASIMLARI yetiştirmek için yapılacak daha pek çok işimiz vardır. Mesela, bu abide şahsiyetin hayatı ve mücadelesi hâlâ bir film olarak çekilmemiştir. İsmail Kahraman'ın Kültür Bakanlığı zamanında yapılmış olan kısa bir belgeseli (1996) ve Mehmet Âkif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı'nın yaptığı kısa belgeseli(2010) saymazsak bu konuda üretilmiş materyal yok denecek kadar azdır. Çocuklar için niçin bir Mehmet Âkif Ersoy ÇİZGİ FİLMİ yapmayız?

Safahat'ın 1911'deki baskısına ilk şiir olarak aldığı manzumede bakınız bizlere ne diyor:

*Bana sor sevgili kâri sana ben söyleyeyim,
Ne hüviyette şu karşında duran eş'arım:
Bir yığın söz ki, samimîmiyyeti ancak hüneri;
Ne tasannu' bilirim, çünkü, ne san'atkârım.
Şi'r için "gözyaşı" derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım!
Ağlarım, ağlatamam; hissedirim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım!
Oku, şâyed sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zîrâ onu yazdım, iki söz yazdımsa. (Düzdağ 2003: 5)*

“Yüreğin hisli mi, işkencedesin; tâli’e bak!” diyen Âkif, onun ifade-siyle dünyaya “kelle gezdirmeye” gelenlerden değildir. Bu karakterin günümüz büyük şehirlerinden her birinde, çok değil bir tek örneği olsaydı keşke!...

Âkif’in âdeta nefsi yoktur. Her insanda tabii olarak bulunan rahat, huzur, ikbal, tahakküm etme, zengin ve müreffeh yaşama, lüks bir ev, istikbalini ihya gibi meşru hedef ve arzular bile, Âkif’in vicdanına yabancıydı.

Çok acıdır ki biricik oğlu bile 1960’lı yıllarda Çetin Altan’ın kapısını çalıp yirmi lira isteyecek kadar düşkün bir hayat yaşadı. Oysa Âkif, sırtındaki paltoyu bir fakire verip zalim kışı yarı çıplak göğüslemiş; İstiklâl Marşı’ndan kazandığı beş yüz lirayı bir hayır kurumuna bağışlamıştı. Ancak evliyada rastlanabilen bu feragat abidesi insan, muhtemelen sessizce defnolup gidecekti. Zira “Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir?” diyebiliyordu. Yapayalnız öldü; ama daima tertemiz olan Müslüman-Türk gençliği, onu son yolculuğuna inanılmaz bir nümayişle uğurladı.(Yücel -Akarsu, 2010)

Türkiye’de Kur’an-ı Kerim’den sonra en çok basılan kitaplardan birinin hâlâ Safahat olduğunu biliyor musunuz? Edebiyat sosyolojisi açısından üzerinde dikkatle durulması gereken bir husustur bu durum.

Âkiflere muhtacız... Âkif’i okuyan, anlayan ve onun eserleri üzerinde tefekkür eden; kafasında kurduğu nizamı hayat tarzı olarak yaşama kararlılığında olan yeni nesillerin varlığı ise aydınlık bir geleceğe ümitle yürümümüzün güvencesidir...

KAYNAKÇA

Aksoy, Ömer Asım; *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1994.

Bacanlı, Hasan; “*İnsan Algısı ve Şiddet*”, Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu, Ankara 2006, s.25–34.

Bilgin, Beyza; “*Çocukta Ferdî, Dinî ve Millî Duygunun Gelişimi*”, Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu, (Hazırlayan: Zeki Gürel), Ankara 1995.

Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu, (Hazırlayan: Zeki Gürel), Ankara 1995.

Bolay, Süleyman Hayri; “*Mehmet Âkif’in Çocuğa Bakışı*”, Millî Eğitim, 1986, Nu.:70, s.:38-42.

Canan, İbrahim; *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, Akçağ Yayınları, c. 4, Ankara 2012.

Çetin, Nurullah; “*İstiklâl Marşı’mızın Tarihî, Edebî, Dinî ve Kültürel Kaynakları*”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, Mart 2010, Yıl:11, Sayı:121, s. 6–32.

Dumont, Paul; “*La Litarature Enfont Armediu Progresisme Turc/Türk İlericilerinin Yeni Silahı Çocuk Edebiyatı*”, (Çeviren: Cengiz Ertem), *Littera Edebiyat Yazarları*, 1992, Cilt:3, Sayı:3, s.66–73.

Düzdağ, M. Ertuğrul; *Safahat Edisyon Kritik*, İstanbul 1987.

Düzdağ, M. Ertuğrul (Hazırlayan); Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, 33.bs., İstanbul 2003.

Doğan, D. Doğan (Hazırlayan); *Genç Safahat*, Ankara 2007.

- Doğrul, Ömer Rıza (Eseri Tertip Eden); Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, İstanbul 1956.
- Gürel, Zeki; “*Âkif Kastamonu’da*” Kastamonu Havadis, 14 Mart 1996.
- Gürel, Zeki; “*Bizde Çocuk Edebiyatı*”, Millî Eğitim ve Kültür, Mart 1984, Sayı:26.
- Gürel, Zeki; “*Çocuk Eğitiminde ve Edebiyatında Bir Öncü: Kazım Karabekir Paşa*”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül Sayı: 104–105, Ankara 2005.
- Gürel, Zeki; “*İstiklal Marşı, Mehmet Âkif, Türkiye ve Türk Dünyası*”, Bilimsel Eksen, Bahar Sayı:1, Ankara 2010.
- Gürel, Zeki; “*Millî Şair Mehmet Âkif Ersoy ve Balkanlar*”, Dere Dergisi, Kış, Sayı: 4, Makedonya 2005.
- Gürel, Zeki; “*Nevruz’u Çocuklara Anlatmak*”, Türkistan Yazıları, Ankara 2004, s.199–218
- Gürel, Zeki; “*Türkistan’da Nevruz*”, Türkistan Yazıları, Ankara 2004. s.129–139.
- Gürel, Zeki; *Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı*, Ankara 1998.
- Gürel, Zeki; *İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız*, Ankara 2001,
- Gürel, Zeki; *Ölümünün 70. Yılında Mehmed âkif’e Mektup Var*, Ankara 2007.
- Gürel, Zeki; *Ömer Seyfettin Tarihi Hikâyeler Eskimeyen Kahramanlar*, İstanbul 1998.
- Gürel, Zeki; *Ömer Seyfettin’in Tarihi Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul 1998.
- Gürel, Zeki-Fahri Temizyürek-Namık Kemal Şahbaz; *Çocuk Edebiyatı*, Ankara 2007.
- Kuntay, Mithat Cemal; *Mehmed Âkif Ersoy Hayatı-Seciyesi-Sanatı*, Ankara 1986.
- May Hill Arbuthnot; *Children and Boks*, Chiago: Scott-Foresman and Company, 1964.
- Otyakmaz, Hayati; “*Bir Yıldız Şahsiyet Mehmet Âkif Ersoy*”, *Redif Dergisi*, Kasım-Aralık 2001, Yıl: 1, Sayı: 2, s.41–44.
- Özcan, Hüseyin; *Sait Faik Abasıyanık ve Eserlerinde Çocuklar*, Ankara 2002.
- Rustow, Dankwart A.; “*Mehmed Âkif’in İstiklal Marşı: Atatürk’ün Kurtuluş Hareketinde Din ve Milliyetçilik*”, (Tercüme Eden: Zeki Gürel), Türk yurdu, Mart 2010, Sayı:271, s. 58-61.
- Tagore, Rabindranath; *The Crescent Moon/Büyüyen Ay*, (Çeviren: İbrahim Hoya), İstanbul 1958.
- Tarhan, Abdülhak Hamid Tarhan; *Bütün Şiirleri*, 1. bs., Dergâh Yayınları, İstanbul 2013.
- Tekin, Mehmet; *Mehmet Âkif Ersoy’un Antakya Seyahati*, Antakya 2010.
- Tural, Sadık; *Sorulara Cevaplar*, 3. Baskı, Ankara, 2003.
- Ünlü, Ahmet Mahmut; *Bedir Ehli İle Tevessül ve İstiğaseler*, İstanbul 2010.
- Yücel, Mustafa / Akarsu, Kâmil (Hazırlayanlar); Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, Ankara 2010.